

Sociale grondrechten in de jeugdhulp: een opgave tot pedagogie-ontwikkeling

---

Spreker : dr. Karel De Vos, directeur Cidar vzw, UGent
Moderator : dr. Lieve Bradt, postdoctoraal onderzoeker UGent en bestuurslid Kenniscentrum Kinderrechten
Verslag : Heleen Callens, afgestudeerde Sociaal Werk, UGent

Aanbevelingen

Op basis van het doctoraatsonderzoek¹ worden vier aanbevelingen gepresenteerd aan het publiek:

- Creëer ruimte voor het voeren van een pedagogisch beleid, waarin naar de sociale grondrechten gerefereerd wordt, als grondslag voor jeugdhulp en interventies naar aanleiding van MOF.
- Evalueer de procedurele vertaling van jeugdhulp en van interventies naar aanleiding van MOF, op basis van de effecten ervan.
- Bouw in de jeugdhulp en in de interventies naar aanleiding van MOF, plaatsen in waar de overheid zich kan manifesteren als garant voor ondersteuning en hulp.
- Zorg ervoor dat de probleemdefiniëringen waarop hulp, of interventies naar aanleiding van MOF, en de vormen die hulp of andere interventies aannemen, mee bepaald worden door jongeren en ouders.

Methodiek

Via een ronde rafelgesprek werden antwoorden gezocht op de vragen: 'Wat hebben we nodig als hulpverlener om case by case een pedagogische visie te ontwikkelen vanuit een basis van sociale grondrechten?' en 'Zijn er stappen die het beleid kan zetten om dit mogelijk te maken?'.

---

¹ De Vos, K. (2015). *Voorstructurerings in de zorg. Een sociaal-pedagogisch perspectief op de evolutie in de omgang tussen opvoeders en jongeren in de bijzondere jeugdzorg*. Proefschrift. Universiteit Gent (onuitgegeven).

1. Pleidooi voor een pedagogische visie gebaseerd op sociale grondrechten

Eén van de besluiten van het doctoraatsonderzoek is dat doorheen de geschiedenis veranderende pedagogische visies nooit echt verantwoord geweest zijn. De fundamenteën van de pedagogiek worden niet in vraag gesteld. Zo was de evolutie van een focus op residentiële hulpverlening naar een focus op ambulante hulpverlening enkel een verschuiving in methodiek, niet in zingeving. Dit toont ons dat de introductie van nieuwe methodieken en nieuwe termen in de hulpverlening nog niet betekent dat we ook daadwerkelijk nadenken over de zingeving van onze interventies.

Een maatschappelijke interventie in een VOS, steunt op de definitie van het probleem als een opvoedingsprobleem. Dit is zo gebleven doorheen de geschiedenis van veranderende termen en methodieken. Vanuit deze vaststelling is het ook logisch dat we voor de keuze van interventies eerder vertrekken van onze eigen maatstaven dan vanuit de maatstaven van het gezin waarin we tussenkomen.

Daarom pleitte het onderzoek voor een houding waarin we (deels) onze kaders loslaten om case by case onze interventies te verantwoorden. Het kader dat we daarvoor best gebruiken, is dat van de sociale grondrechten.

Dit pleidooi wordt gestaafd met een concreet voorbeeld. Stel dat er een jongen wordt buitengesmeten op school. Dan kunnen we dit problematiseren vanuit de leerplicht, namelijk de jongere slaagt er niet in aan de leerplicht te voldoen. Een benadering die aansluit bij de sociale grondrechten bestaat erin deze problematisering in te zetten vanuit de vraag wat het leerrecht betekent voor deze jongere. Vanuit het referentiekader “leerplicht” blijft immers het unieke verhaal van de jongere evenals de adequaatheid van de school/het schoolsysteem buiten de definiëring van het probleem. Beter kunnen daarom we kijken vanuit het recht van deze jongere op een educatie en in dialoog treden. Dan gaat het niet enkel over het probleem van de jongere, maar ook over de verantwoordelijkheid van de samenleving.

2. Bouwstenen voor hulpverleners

Het gesprek over wat hulpverleners nodig hebben om een case by case, op sociale grondrechten gebaseerde, pedagogische visie te ontwikkelen gaat diverse kanten uit. Er wordt getracht hier enige structuur in te brengen.

Hulpverleners vanuit een open dialoog met jongere en zijn/haar context

Pedagogie-ontwikkeling vraagt om het dominante verhaal van de hulpverlening te kunnen loslaten. De maatschappelijke normering staat los van de hulpverlener en een interventie is altijd een confrontatie tussen een maatschappelijke norm en een persoonlijk verhaal. De hulpverlener moet hier binnen een dialoog creëren.

Hoe kan je hier mee aan de slag binnen een context van gedwongen hulpverlening? Dwang is niet noodzakelijk iets negatief, maar er zijn gradaties in dwang. Er moet een zekere mate van acceptatie zijn. De sociale finaliteit die men met de gedwongen hulpverlening wilt bereiken moet duidelijk zijn. Waarom moet die jongere net daar naar toe? Wat vindt die jongere daar

zelf van? Dat zijn zaken die bij de jeugdrechter nog te weinig beargumenteerd worden. Laat staan dat er ruimte is voor discussie over de argumenten en de pedagogische visie die achter de argumenten schuil gaat. Vanuit een focus op sociale grondrechten maak je een dialoog mogelijk.

Concreet kan je een interventie bekijken als: “kijk er is een probleem, er lukt iets niet. Dit is iets waar we samen voor zitten; hoe gaan we samen aan de slag?”. De jongeren en hun betrokkenen zien hierbij vaak andere problemen en oplossingen dan de hulpverlener. Het doel is om het eens te geraken, een oplossing te vinden die verantwoordbaar is voor het gezin en voor de samenleving.

Praktijkwerkers merken dat jongeren en ouders op het moment zelf niet altijd in staat zijn hun standpunten goed aan te geven. Vaak hebben ze nog weinig verwachtingen van de hulpverlening. In dat geval kunnen we steunen op diensten als Cachet om openheid te bewaren naar het verhaal van de cliënt. Bijvoorbeeld door te steunen op ervaringen van mensen die in een gelijkaardige situatie gezeten hebben.

Het belang van tijd en ruimte om te handelen

Hulpverleners moeten tijd en ruimte hebben én krijgen om case by case te gaan werken. Time out kan door cliënten echt gezien worden als een bevrijding, maar ook daar wordt er weer gebotst op termijnen en handelingsplannen die op voorhand zijn vastgelegd.

Efficiëntie en effectiviteit zijn zeer belangrijk om als organisatie na te streven, maar het moet gaan over duurzame efficiëntie en effectiviteit, niet puur een middelen verhaal. Anders wordt ook deze discussie beknottend en vergeten we stil te staan bij de vraag hoe het gaat met onze jongeren. Protocollen mogen dus wel, maar ze mogen de handelingsruimte niet negatief beperken.

Sociale grondrechten en kinderrechten als sociale actie

In de praktijk blijken veel hulpverleners weerstand te hebben bij sociale grondrechten en kinderrechten. Ze worden gezien als iets opgelegd, als een reeks extra regels. Het formalisme is de frustratie. Dit kan worden verholpen door meer nadruk te leggen op het feit dat de rechtenbenadering aansluit bij het buikgevoel dat veel hulpverleners hebben over een rechtvaardige hulpverlening. Sociale grondrechten, kinderrechten gaan niet enkel over het juridische aspect ervan. Ze raken eveneens machtsposities aan. Sociale grondrechten en kinderrechten maken kinderen, cliënten zichtbaar. Hulpverlening, justitie, beleid en onderzoek moeten dus de link, tussen de formele rechten en wat die binnen een concrete praktijk (kunnen) betekenen, blootleggen. Een discussie over sociale grondrechten en kinderrechten en hun praktijkvertaling moet steeds mogelijk blijven. Rechten kunnen op onderscheiden manieren worden gelezen en geïnterpreteerd.

3. Bouwstenen aangereikt vanuit het beleid

Een opgave voor hulpverleners tot een meer individuele, op sociale grondrechten gebaseerde, hulpverlening, vraagt ondersteuning en een erkenning vanuit het overheidsniveau.

Uit het gesprek kunnen reeds enkele verwachtingen afgeleid.

Ruimte waarborgen voor een open en niet voorgestructureerde dialoog

Het kan helpen om als hulpverlener de boodschap te krijgen dat je met mensen op een persoonlijke manier, vanuit sociale grondrechten aan de slag kunt en niet moet beantwoorden aan een vooraf vastgelegd traject met vooraf vastgelegde doelstellingen. Voor het doorverwijzen van jongeren kan het interessant zijn om af en toe los te komen van de modulering die structuur geeft aan de integrale jeugdhulp.

Een betrokken overheid die eigen beleid evalueert

Vanuit het beleid moet men aanbevelingen evalueren naar hun consequenties in de realisatie van de sociale grondrechten. Dit moet de basis zijn van een goed beleid.

Deze evaluatie gebeurt door een overheid die permanent betrokken blijft bij de implementatie van haar aanbevelingen. Nu wordt er vaak iets geïnstalleerd vanuit de overheid waarna de uitvoering wordt overgelaten aan de praktijk terwijl de overheid zich terugtrekt. Een goed voorbeeld is de toegangspoort die in praktijk te vaak werkt als een uitsluitingspoort.